

Oskrba umirajočega bolnika v bolnišničnem okolju

Skrajšan klinični opomnik - predlog žepnega formata

Prirejeno po „Order record – Comfort care / End of Life“, Mount Sinai Hospital Toronto ·

Potrjeno: DS za PO pri ZZS, RSK/UM, RSK/PO, SZPHO · jun. 2026

„We cannot change the outcome, but we can affect the journey.“ — Ann Richardson

1 · PREPOZNAVA BOLNIKA, KI UMIRA

Bolnik je neozdravljivo bolan, ozdravitve kljub najboljši oskrbi ni več mogoče realno pričakovati, prisotni pa so simptomi in znaki značilni za proces umiranja:

- **Splošno stanje:** bolnik je oslabeled, večinoma vezan na posteljo, brez moči in energije za posedanje ali vstajanje.
- **Vnos:** oteženo požiranje, odklanja hrano in pijačo, ne more (ali ne želi) zaužiti zdravil, pogosto ima odprta usta.
- **Zavest:** zaspan, se težko prebuja; med pogovorom lahko zaspi, lahko je tudi nezavesten, vendar še vedno sliši okolico, v zadnjih dneh je lahko nemiren, tik pred smrtjo postane umirjen, lahko je zmeden, ne prepozna svojcev, halsucinira.
- **Telesne spremembe:** ima značilne telesne spremembe kot so spremenjena barva kože (modrikasta, lisasta), upadli obrazi, hladne in marmorirane okončine (kolena, stopala), nos, uhlji, cianoza; lahko se pojavi povišana telesna temperatura (ki ni nujno znak okužbe).
- **Izločanje:** zmanjšano izločanje urina (<100 ml/24 h), urin je temne barve, bolnik lahko izgubi nadzor nad odvajanjem vode in blata.
- **Dihanje:** nepravilno, plitvo, s pavzami; lahko se pojavi hropenje zaradi nabiranja izločkov, najpogosteje v zadnjih 48 urah življenja. Hropenje je lahko moteče za okolico, praviloma pa ne povzroča nelagodja bolniku.

POZOR! Če gre za akutno nastale zgoraj omenjene spremembe. Preveriti revezibilnost vzrokov za nastalo stanje (npr. hipoglikemija). Bolj kot posamezen znak je pomemben trend sprememb skozi zadnje mesece/tedne.

2 · KOMUNIKACIJA Z BOLNIKOM IN SVOJCI

O klinični oceni se pogovorimo z bolnikom (če je pogovor izvedljiv) in s svojci (če bolnik dovolji/želi). Izhodišča za pogovor o bolezni, prognozi in načrtu obravnave:

- **Uvod:** ustvarimo miren prostor za pogovor brez motenj, vzpostavimo zaupen odnos ter preverimo pripravljenost za pogovor.
- **Poizvedovanje:** preverimo kaj bolnik/svojci že vedo o bolezni in kako razumejo trenutno stanje.
- **Deljenje informacij:** pridobimo dovoljenje za pogovor in obseg informacij, ki jih želijo. Vsebino podajamo postopno, jasno in razumljivo. Razložimo trenutno stanje, prognozo in možne ukrepe.
- **Odziv na čustva:** prepoznamo in poimenujemo čustva („Videti ste razburjeni...“), poskusimo razumeti („Povejte mi kaj mislite/čutite...“), parafraziramo („Lahko si samo predstavljam...“), izrazimo podporo („Ves čas bomo z vami“), raziščemo („Povejte mi več...“). Izogibajmo se „Žal mi je“ in lažnemu upanju.
- **Zaključek:** povzamemo ključne informacije, preverimo razumevanje in sprejemanje situacije ter skupaj oblikujemo načrt nadaljne obravnave.

Cilji: zaupanje, sodelovanje, empatična podpora ter načrt obravnave usmerjen v lajšanje trpljenja in ohranjanje dostojanstva.

3 · PRILAGODITEV OBRAVNAVE

V fazi umiranja se opustijo vsi postopki, ki bolniku ne prinašajo neposredne klinične koristi ali ga po nepotrebnem obremenjujejo:

- opustimo rutinske odvzeme krvi in redno merjenje vitalnih funkcij,
- prekinemo nepotrebne infuzije in umetno hranjenje (kadar ne prispevajo k udobju bolnika in lahko povečajo pojav hropenja),
- zagotovimo mirno okolje, zasebnost ter prisotnost bližnjih oseb.

Naslavljamo vse štiri domene:

- **Telesno:** bolečina, težko dihanje, slabost, bruhanje, utrujenost.
- **Psihološko:** strah, jeza, anksioznost, depresija.
- **Socialno:** izoliranost, družinska dinamika, stiska.
- **Duhovno:** vprašanja o življenju/smrti, vera / *Bog*, prepričanja, upanje.

4 · MEDICINSKA OSKRBA UMIRAJOČEGA

Zaporedje ukrepov ne odraža nujno prioritete pri posameznem bolniku.

4.1 Ne koristijo

- kardio-pulmonalno oživljanje; intenzivna terapija (mehansko predihavanje, vazopresorji, dializa).

4.2 Povečanje udobja

- miren prostor z omejenimi vstopi osebja, prisotnost svojcev, prilagoditev zdravil, ki jih bolnik potrebuje, in na način ki jih lahko vnese v telo, brez nepotrebnih senzorjev in monitorjev.

4.3 Subkutani (SC) pristop

- subkutana pot omogoča učinkovito in manj obremenjujoče lajšanje simptomov,
- kadar gre za več simptomov napredovale bolezni razmisliti o primernosti uporabe kombinacije zdravil v elastomerni črpalke.

4.4 Bolečina – opioid

- **Če je bolnik že prejemal opioid:** prekini vse PO opioide → SC/IV = 3:1; transdermalnih obližev pri umirajočem praviloma ne odstranjujemo, niti ne na novo uvajamo. Ob znakih opioidne toksičnosti (mioklonus, sedacija, zmedenost) odmerek zmanjšamo ali ustavimo.
- **Če je bolnik opioidno naiven:** morfin 2–5 mg/4h SC/IV + enak odmerek p.p. za prebijajočo bolečino.

4.5 Dispneja

- kisik (nosna kanila do 6 L/min, le če bolniku ustreza/koristi)
- morfin 2-5 mg/4 h SC/IV (p.p. na 30 min).
  - + če je prisoten strah/tesnoba: midazolam 1–2 mg SC/IV na 2 h p.p. ali lorazepam 1 mg SL na 6 h p.p.

4.6 Delirij / nemir

- *haloperidol* 2,5 - 5 mg SC/SL na 6–8 h p.p. ali kont. infuzija 2,5–5 mg/dan + p.p.

4.7 Vročina (zbijamo le ob nelagodju, pogosteje ob >38,5 °C)

- nefarmakološko (hlajenje);
- *metamizol* 1,25 g SC/IV na 6 h p.p.; *paracetamol* 1000 mg IV na 6 h p.p.

4.8 Hropenje

- *butilskopolamin* 20 mg SC na 4 h p.p., takoj ko nastopijo prvi hropci
- nefarmakološki ukrepi: sprememba položaja, zmanjšanje vnosa tekočin, brez globoke aspiracije.

4.9 Anksioznost, nemir, nespečnost

- *lorazepam* 1–2 mg PO/SL na 1 h p.p.;
- *ob hudi vznemirjenosti*: midazolam 2,5 mg SC na 30 min p.p.

4.10 Parenteralne tekočine

- Individualna presoja; večinoma dodatna hidracija umirajočega ni smiselna oziroma lahko škodljiva, ker poveča možnost hropenja, zato se svetuje zmanjšanje ali ukinitvev parenteralnih tekočini.

4.11 Izločanje urina in blata

- Večinoma bolniki ne potrebujejo na novo vstavljenega urinskega katetra, a ob nemiru izključi retenco urina/obstipacijo kot možen vzrok.
- Umirajočemu bolniku običajno ne stimuliramo odvajanja blata, le kadar zaznamo neugodje, ki bi bilo lahko posledica zaprtja, takrat razmisliti o črevesni cevki ali svečki.

4.12 Nega ust, oči in kože

- Vlaženje ust in odstranjevanje oblog; vazelin za ustnice; umetne solze po potrebi; obračanje glede na udobje; redna menjava inkontinenčnih pripomočkov.

4.13 Prehranjevanje

- Prilagodi željam in stanju bolnika (pozor na motnje požiranja). Parenteralna prehrana se praviloma odsvetuje.

4.14 Konzultacije

Glede na indikacijo: paliativni tim · socialna služba · klinični farmacevt · klinični psiholog · duhovnik.

4.15 Skrb za svojece

- Razbremenilni pogovor, v katerem pojasnimo cilje oskrbe (udobje, mir, lajšanje trpljenja) in pričakovane spremembe (spremembe dihanja, hropenje, povišana telesna temperatura, bolečina, nemir).
- Zagotovimo možnost prisotnosti ob bolniku, mirno okolje ter osnovno podporo (stol ob postelji, robčki, napitki...).
- Pogovor o obdukciji in načinu sporočanja smrti ter o postopkih po smrti bolnika.

PREDPIS OPIOIDOV

- Izračunaj potrebo po morfinu v 24-urah PO,
- Parenteralni (IV/SC) je 3× močnejši od peroralnega → PO odmerek deli s 3.
- Prebijajoča (p.p.) = redni 4-urni odmerek oz. 1/3 dnevnega odmerka.

Tabela pretvorbe (ekvivalengetski odmerki)

⚠ OPOZORILO: ob pešanju ledvične in/ali jetrne funkcije razmisli o zmanjšanju odmerka morfija oziroma podaljšanih intervalnih uporabe pp.